

Важливий крок у розвитку спеціального документознавства

Кушнаренко Н. М. Спеціальне документознавство : навч. посіб. для дистанц. навч. / Н. М. Кушнаренко, Ю. В. Трач ; за наук. ред. Г. М. Швецової-Водки ; Відкрит. міжнар. ун-т розвитку людини "Україна". — К. : Ун-т "Україна", 2010. — 280 с.

Об'єктивна необхідність формування вітчизняної системи навчальної літератури для підготовки фахівців сфери документознавства та інформаційної діяльності зумовлює останнім часом

активізацію зусиль українських документознавців у цьому напрямі. Значущим результатом спільної роботи таких відомих українських документознавців, як Н. Кушнаренко та Г. Швецова-Водка, а також викладача Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна" Ю. Трач став випуск першого навчального посібника з дисципліни "Спеціальне документознавство", призначеного для дистанційного навчання студентів спеціальності "Документознавство та інформаційна діяльність" [1].

Документознавство як система наукового знання проїшло тривалий шлях й інтенсивний розвиток. Становлення його змістових аспектів отримує своє вираження в навчальних виданнях, підготовлених провідними українськими науковцями.

Вихідною ланкою для наявної сьогодні значної кількості навчальної літератури став підручник Н. Кушнаренко "Документоведение". Базуючись на досвіді викладання курсу "Документознавство" в Московському державному університеті культури і мистецтв та особистому погляді на теорію і типологію документа, Наталія Миколаївна здійснила у 1997 р. перший в Україні систематизований виклад змісту навчальної дисципліни "Документознавство" в однойменному підручнику, який вже витримав вісім стереотипних видань [2].

Вдалою виявилася спроба С. Кулешова щодо створення першого в Україні навчального посібника зі спеціального документознавства (2003). Він подав систематизований виклад усіх аспектів управлінського документознавства [3]. Сергій Георгійович висвітлює витоки та історію становлення управлінського документознавства, деякі термінологічні питання, ґрунтовно охарактеризував предмет управлінського документознавства. У подальшому В. Бездрабко у навчальному посібнику "Управлінське документознавство" напрочуд успішно представила здобутки документознавців і розглянула історіографічні, теоретичні та прикладні аспекти управлінського документознавства на окреслених С. Кулешовим засадах цієї дисципліни. Посібник В. Бездрабко виїшов двома виданнями [4].

Не можна не згадати також двічі виданий навчальний посібник Ю. Палехи та Н. Леміш "Загальне документознавство" [5], автори якого розглядають цю дисципліну в контексті її спрямування на узагальнення досвіду практичної роботи з усіма видами документів.

Усі згадані навчальні джерела репрезентують у сукупності доволі цілісну концепцію науки про документ, оскільки розкривають як загальні, так і спеціальні її аспекти. Особливе місце в системі видань, призначених для фахової підготовки документознавців, посідають навчальні посібники

Г. Швецової-Водки "Документознавство" та "Общая теория документа и книги" [6, 7]. Ім'я авторки асоціюється із дослідженням актуальних документознавчих проблем й виробленням базових підходів до визначення функціональної сутності документа, а також його типологічного пізнання. Тривале вивчення феномену документа призвело до формулювання нею восьми основних його значень, що застосовуються в теорії та практиці інформаційної діяльності, історичній науці, інших дисциплінах. Ці та інші положення авторської концепції Г. Швецової-Водки щодо основних теоретичних питань загального документознавства знайшли відображення у згаданих посібниках, що отримали схвальні відгуки відомих українських і російських фахівців у галузі документознавства та книгознавства.

Здійснюючи підготовку навчальної літератури з фундаментального для студентів відповідної спеціальності курсу "Документознавство", вітчизняні автори, маючи відмінні погляди на окремі теоретичні та методологічні питання науки про документ, спільними зусиллями формують навчально-методичне підґрунтя зазначеної дисципліни.

Авторам посібника "Спеціальне документознавство" Н. Кушнаренко та Ю. Трач і науковому редактору Г. Швецової-Водки вдалося узагальнити основні погляди щодо розуміння сутності об'єкта спеціального документознавства, провідні підходи до класифікації документів та особливостей систем документів, що становлять предмет його розгляду. Не залишились поза увагою дослідників питання, пов'язані з тематикою, функціональними особливостями, специфікою матеріально-конструктивної форми тощо текстових і нетекстових, опублікованих і неопублікованих технотронних документів. До речі, саме завдяки зусиллям авторів та наукового редактора аналізованого навчального посібника до активної частини сучасного термінологічного середовища документознавства може бути введено поняття "технотронний документ", що є сьогодні об'єктом студіювання для знаних українських та російських документознавців. Не можна не відзначити доволі вдалу спробу представлення в навчальному посібнику деяких уточнень фахівців щодо визначення окремих дискусійних у книго- та документознавчому сенсі понять, що позначають певні категорії видань, а також (як позиціонують їх автори) документів з особливим способом публікування (депонованих і патентних).

Продумана та зрозуміла модульна структура навчального посібника "Спеціальне документознавство" забезпечує, з одного боку, належне (послідовне та ґрунтовне) засвоєння теоретичних відомостей, а з іншого — дає змогу раціонально організувати самостійне опрацювання навчального матеріалу, вдатись до самостійного пошуку інформації з джерел, рекомендованих у списку літератури тощо. У модулі 1 "Неопубліковані документи і документи з особливим способом публікування" визначені відповідні поняття; висвітлені засади класифікації службових документів й вимоги до їхнього тексту, оформлення та реквізитів; охарактеризовані види службових, депонованих та патентних документів. Матеріал модуля 2 "Загальна характеристика видань. Текстові видання" охоплює визначення цих категорій документа, аспекти їхньої класифікації та характеризує види неперіодичних і серіальних текстових видань. У модулі 3 "Нетекстові твори і друковані видання" подано інформацію щодо класифікації та характеристики образотворчих, картографічних, нотних видань. Модуль 4 "Технотронні документи" побудований на характеристиці перфорованого, мікрографічного, магнітного, оптичного та голографічного документа, а також кінофо-

тофонодокументів з точки зору їхніх специфічних ознак, особливостей документування та відтворення інформації. Важливе місце в структурі зазначеного модуля посідають питання, пов'язані з визначенням поняття "електронний документ" та його класифікацією.

Уведення до змісту навчального видання питань для самоперевірки, тестових та завдань модульної контрольної роботи стимулює активне мислення і спрямованість студента на узагальнення отриманих знань. Актуальність термінологічної проблематики документознавства, у тому числі спеціального, зумовила виділення Н. Кушнарєнко та Ю. Трач у межах навчального посібника термінологічного словника, що становить важливе підґрунтя системи нагромаджуваних студентами професійних знань.

У списку використаних та рекомендованих джерел максимально повно відображені основоположні й дотичні до проблем спеціального документознавства державні та галузеві стандарти, закони України. Не менш ретельно автори та науковий редактор навчального посібника "Спеціальне документознавство" підійшли до виявлення та добору наукової, навчальної та довідкової літератури, репрезентованої у зазначеному списку.

Основними завданнями будь-якого навчального видання є не лише віддзеркалення ступеня розвитку відповідної галузі знань, а й органічне входження його до сформованої галузю системи навчальної літератури. До появи навчального посібника "Спеціальне документознавство" Н. Кушнарєнко та Ю. Трач засади спеціального документознавства як дисципліни, що розглядає різні види, типи документів (у тому числі неопублікованої документації) та їхні характеристики, були представлені в навчальній літературі винятково в контексті вивчення управлінських документів. Наразі спостерігаємо надзвичайно важливий крок у розвитку документознавства як комплексу навчальних дисциплін, оскільки новий навчальний посібник вибудовує доволі струнку систему знань з питань спеціального документознавства. Безумовно, він спроможний виконувати роль основоположного джерела для продовження роботи над навчальними посібниками, що охоплюватимуть часткові аспекти спеціального документознавства.

Шкода лишень, що надто малий тираж навчального посібника — 350 примірників — не враховує надзвичайно широке коло потенційних його користувачів. Це не тільки викладачі й студенти спеціальності "Документознавство та інформаційна діяльність", а й фахівці сфери інформаційної діяльності. Потреби методичного забезпечення викладання дисципліни "Документознавство" у численних навчальних закладах, що здійснюють підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" у межах спеціальності "Документознавство та інформаційна діяльність", зумовлюють доцільність повторного видання навчального посібника "Спеціальне документознавство" значно збільшеним тиражем.

Список використаної літератури

1. *Кушнарєнко Н. М.* Спеціальне документознавство : навч. посіб. для дистанц. навч. / Н. М. Кушнарєнко, Ю. В. Трач ; за наук. ред. Г. Швецової-Водки ; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини "Україна". — К. : Ун-т "Україна", 2010. — 280 с.
2. *Кушнарєнко Н.* Документоведение : учебник / Н. Кушнарєнко. — 8-е изд., стер. — К. : Знання, 2008. — 459 с. — (Серия "Высшее образование XXI века").
3. *Бездрако В. В.* Управлінське документознавство : навч. посіб. / В. В. Бездрако ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Ф-т держ. управління. — 2-ге вид., зі змін. та доп. — К. : [б. в.], 2006. — 208 с.
4. *Палеха Ю. І.* Загальне документознавство : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. І. Палеха, Н. О. Леміш. — Вид. 2-ге, переробл. і доповн. — К. : Ліра-К, 2009. — 432 с.
5. *Кулешов С. Г.* Управлінське документознавство : навч. посіб. [для вищ. навч. закладів культури і мистецтв] / С. Г. Кулешов ; М-во культури і мистецтв України, Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. — К. : ДАКККіМ, 2003. — 57 с.
6. *Швецова-Водка Г.* Документознавство : навч. посіб. / Г. Швецова-Водка. — К. : Знання, 2007. — 398 с.
7. *Швецова-Водка Г.* Общая теория документа и книги : учеб. пособие / Г. Швецова-Водка. — К. : Знання ; М. : Рыбари, 2009. — 487 с.

Марина Костенко,
викладач кафедри документальних комунікацій
Рівненського державного гуманітарного університету

Надійшла в редакцію 31 грудня 2010 року